

a serdülő ifjúság lelki és jellembeli nevelésére akart hatni, további fejlődésében — a cserkészalakban felnövő nemzedék férfivá érésének megfelelőleg — az élet egész nagy komplexumát magába foglaló kérdéseket mozgat: a szerelem, polgárság, apaság, irodalom és művészet problémáit.

Ennek az irodalomnak a cserkész-életprogram-volta szabja meg jellegét, ez magyarázza azt is, hogy írói, szinte kivétel nélkül, cserkészek. Az idegen előtt nem tárulnak fel e gazdag világ szépségei; félreismerné, aki külsőségekből akarná megismerni a cserkészéletet.

A szakirodalom számos, kisebb-nagyobb részletmunkáit mellőzve, meg kell állanunk egy, a magyar cserkészélet törekvéseit összefoglaló hatalmas cserkészpedagógiai munka, a *Magyar Cserkészvezetők Könyve* (1922) előtt. A Sik Sándor szerkesztésében és a Cserkész-szövetség megbízásából kiadott mű a magyar cserkészéletnek el nem múlt értéke, mely eddig az európai szakirodalomban is páratlanul áll. A magyar közönséget különösen a cserkész-élet pedagógiájáról szóló fejezet (Radványi Kálmán és Sik Sándor munkája) érdekli, mely a cserkészélet lényegét foglalja össze, megjelölve az otthonhoz, iskolához és a katonasághoz való viszonyát, s a külföldi cserkész-típusokkal szembeállítva a magyar cserkész-ideál lélekkel megrajzolt képét: az új magyar embertípust, melyet a nemzeti újjászületés élet-ösztöne hívott létre az újjászületett magyar nemzet kialakítására. Azok az oldalak, melyek itt a magyar ifjúság multját és jövőjét jellemzik, a magyar történeti jellemzés leg-szebb lapjaihoz tartoznak.

Sik Sándor és Radványi Kálmán különben a cserkészirodalom minden ágában maradóknak, lelket formáló értékeket adtak. Tőlük valók a cserkész-líra legszebb alkotásai. (Fiúk, fel a fejfel..., Vigasztó fiúk, cserkész fiúk..., Kiáltás Zrinyihez stb.; Magyar cserkész dala, Cserkész-zászló avatása stb.) Mindketten a lélek áradó líraiságával élik át az életményt, melyből a költemény fakad. Sikban több a magához emelő ihlettség, Radványinál — Sik esetleges formai hatása mellett is — a lélek gyökeréig ereszkedés. Mellettük Bodor Aladár, Orbán Dezső, Gyökössy

Endre, Molnár László, Pécsi Gusztáv és Skorka Károly a cserkész líra igéretei.

Az elbeszélő irodalomban Gyökössy Endre cserkész elbeszélései a kezdet érdeme. Finomlelkű megfigyelő, ki testi-lelki közelségben él cserkészeivel, meglátja a mélységeket, de az egyensúlyozott művészi kompozícióig még nem emelkedett. Míg Nőgrády László „cserkész regényeinek” semmi köze a cserkészethez, Farkas Gyula neve a cserkész regény mai legfejlettebb formáját jelenti. Kis cserkészeiben meglátja az embert, ki az egyéni és kollektív élet súlyos problémáival egyformán harcba száll, előtte ismeretlen erőforrásokat fedez föl a maga lelkében és másokban, s így a cserkész eszme révén eljut a lelki harmónia öntudatosan cselekvő, célját ismerő boldogságához. Második regénye, a *Hadak útján*, fokozottabban mutatja fejlődő lélekanalizését, kompozícióbeli készségét és az előadás közvetlen élményszerűségét. A nagy cserkészregényeket, melyek a cserkész férfinak küzdelmes megállását, a más lelkületű növel való összetalálkozását, a szerelem, házasság, gyermek, az idegen millió száz-százú kérdéseit és társadalmi vonatkozásait boncolják, még nem írták meg.

A dráma terén inkább csak próbálkozásokkal találkozunk. A cserkész egyfelvonásosok és kisebb jelenetek között Radványi Kálmán és Orbán Dezsőnek van néhány kitünően sikerült darabja.

Folyóirataik közül a három fővárosi újság viszi a vezető szerepet: a *Magyar Cserkész*, a *M. Cserkészszövetség* hiv. lapja Hermann Győző szerkesztésében, a *Zászlónk*, melyet Sik és Radványi szerkesztenek, végül az *Erő*, Ravasz Árpád és Karácsonyi János lapja. Mindenikhez kiadóvállalat is társul, mely épp úgy, mint a Magyar Jövő kiadóvállalat, könyvalakban jelenteti meg a magyar cserkészirodalom legfrissebb termékeit.

Mindenütt friss erő, bontakozó tehetség és évezredeket alapozó értékígéret, mely egy új embertípust nevel, újjászületést készít elő a nemzetnek, új szint, új értéket az irodalomnak.

Müller Lipót.

Bibó Lajos: „A fáklya ég...” — *Elbeszélések. A Pallas kiadása.* — Az

új író, ki ez elbeszélés-kötetben bemutatkozik, tehetséges ember; de még erős forrongsban van; keresi az irányt, fejlődése útjait; ez útkeresésben azonban sokszor eltéved, nem neki való, zsákutákba jut, melyekből vissza kell fordulnia, ha nem akar holt pontra jutni.

Az író Sturm und Drang korszakára vall, hogy feltűnő, sőt bántó módon mutatja más írók hatását, mely alól mintha nem is akarna kiszabadulni. Eltanulja arcjátékukat, gesztusaikat és sokszor úgy beszél és mozog, mintha imitátor volna; maszkot visel és ez szemmelláthatólag tetszik neki. Kötete Mária-ciklusának öt elbeszélése pl. olyan, hogy ki lehetne adni Krúdy Gyula művei között. Minden egyes során rögtön megismerszik Krúdy. Ugyanazok a szomorkásan illatozó, levendulaszagú témák, lengyel vagy szláv csengésű nevek, félig elzúllott és bujdosó költők, mint pl. Jasinszky Jánoszláv Vendel, aki szerelmi bánatában bujdosásnak indult, s „a falvakat rötta, a hallgató útszéli csárdákat és elhagyott házakat. Néha-néha már-már annyira elmélyedt a nehéz mámorban, hogy azt sem tudta, hol bújik meg az alkonyat barna takarója alatt. Éjjel kiállt az országutakra és órákig nézte a holdat, amely ezüst harmattal öntözte a mezőket. Három, négy falut maga mögött hagyott ilyenkor és a kutaknál megsímogatta a kutyákat, amelyek nem menekültek el tőle és lábainál feküdtek le, hogy ott őrizzék a bujdosó álmát“. — Mi ez, ha nem Krúdy? Teljesen az ő lírai romantikája. De oldalakat írhatnék ki e ciklusból, melyek mind-mind Krúdy Gyula patronjainak *egyéni* színeit mutatják.

De nemcsak Krúdy, mások is erős hatással vannak rá. Pl. kiírom egyik elbeszéléséből ezt a pár mondatot:

„A sírkertté süllyedt mult, a tompa vezeklebe sötétült bujdosás, a könynyeim, a gyászaim és vad zokogásba görbült nekiiramodásaim után a felreasketett életészton robogott előre velem a szerelem felé... Az életet, a kürtöket, a lobogókat, a repülő hajókat akartam ezzel a szerelemmel, amely egy végtelenben elpattent húr zengését rezgette a szívemen keresztül a mindenségbe...“ — Azt hiszem: a gyakorlott szemű olvasó rögtön ráismer e sorokban Bibó másik ihletőjére, a híres stílromantikusra, aki-

nek még affektált magyartalanságából is ráragad egy és más. Különben hol tanulta volna, ha nem tőle pl. ezt a mondatot: „... most már *úgy tűnt*, mintha régi-régi ismerősöm lenne a tenger, amint a szél elhintette álmát a partokon“.

Krúdy, Szomor s talán még Szabó Dezső hatása alatt halmozza a barokkos szertelenségű képeket, melyek olykor önmagukban véve szépek ugyan, de egymásra zsúfolva fárasztólag hatnak, ritkán van világító erejük, s nem ritkán zavarosak. Pl. mikor azt mondja: „az udvar mélyére húzódott csend a közelgő éjszaka titkos zugait őrizte“, nem hiszem, hogy akadna olvasója, akiben e mesterkelt mondattal valamiféle hangulatot ébresztene. Vagy pl. itt van az írónak egy nagy gonddal kiművészkedett mozaikképe, melyet az egyik elbeszélése elejére tett, mintegy kirakatba: „A hold kikötött egy elpihent felhőtenger szikláinak között és aláhíntve fényét, halkan megpendítette az ezüsthárfaát, amely a rétektől és a harmattól csillogó kertekből sóhajtott a föl álmát a csillagoknak“. Az író bizonyosan azt hiszi, hogy most valami nagyon szépet mondott, s lesznek olvasói közt, akiknek talán tetszeni is fog, mert nem értik. Rám a képzavar hatásával van. — Sőt a legtöbb képe, mellyel valami alaphangulatot akar az olvasóba szuggerálni, azt hiszem: még ha érthető is, még ha képzeletünkkel követhető is, végül még se vált ki művészi hatást. Mint ahogy sokszor a festő képén a festék nem alakul színné, úgy az ő képeiben is szavak maradnak a szavak. Pl. egyik elbeszélése második fejezetét így kezdi: „A hold az ezüst fény tetején úszott. — Az éjszaka a földhöz símult csend örök hallgatóságát őrizte megkövült mozdulatlanságában. A fény átlátszó és teljes volt, mintha maga lett volna a levegő, amely átfolyt az időn és betöltte a végtelent, az örökkévalóság titkos hűsét permetezte. Az ég elsötétült távoli mélységeiből a csillagok ragyogtak alá, elhíntve ismeretlen világaik üzenetét a föld felett“. — És így tovább. Ime, itt egész képsorozat vállalja a hangulatátvitel szerepét. És kérdem: *látnak-e* Önök mindebből valamit? Ugy-e nem! Pedig a képet látni kell, s a jó képet egyszerre kell látni egész terjedelmében. Itt legfőbb érzelmünkkel követhetjük izen-

ként, szavanként az író, s végül is: nem fejlődik ki az egészből összhátas; se egységes kép, se hangulat. Pedig itt még eléggé konkrétizálódik, amit az író mutatni akar. De vannak helyei, melyek világ-gyujtás helyett az absztrakció ködös homályát árasztják magukból. Pl. ez: „A váratlanul sekélybe ért mozgás, az élet egyetlen talpalatnyi helyre zsugorodott végtelenje, a megfeneklett és zátonyra került idő üres sötétségét kongatták körülötte”. — Szavak, szavak bizony ezek csak, melyek „üres sötétséget kongatnak”. (?) — Mellékesen jegyzem meg, hogy az össze nem illő akusztikai és vizuális képzetek és jelenségek összhátásításában is Szomory Dezső hatását érzem, aki épp az ilyen mesterkélt kontrasztokkal kergeti az artisztikumot.

De hát miért is beszélnek ennyit más íróknak ez új elbeszélés-kötet szerzőjén megérezhető hatásáról? Hát van kezdő, fiatal író, aki mentes tud maradni idegen hatásoktól? És hátha éppen így termékenyül meg, így forrja ki magát művészi egyénisége? Előbb másoktól tanul, hogy aztán később teljesen önmagát adja. — Felelnem kell a feltolakodó ellenvételekre. — Hát először is hatás és hatás között különbség van. Bibó Lajos néha már valósággal másolja Krúdyt. Nem válogat a Krúdy eszközeiben, nem azt próbálgatja: melyik illik az ő kezébe is, hanem — a saját egyéniségét elfojtva utánozza. Ez már baj, mert az író fejlődése nem veszi semmi hasznát, csak késlelteti saját egyénisége kifejtésében, saját eszközei tudatos megválasztásában. Sőt még az egészséges írói ösztönt is kiölheti benne. — De tovább menve: Krúdy, Szomory, Szabó Dezső, vagy esetleg d'Annunzio különben se azok az írók, akiktől tanulni lehetne, akiknek a nyomán egy új író tovább fejlődhetnék. Ők egy fejlődési irányvonal utolsó pontján állanak, útjukat nem lehet tovább folytatni. Nem iránykezdők, hanem végzők, formabontók, dekadensek. Tanulni csak olyantól lehet, akitől még van mit eltanulni: olyat, ami tovább fejleszthető. Ezért kell a festő- és szobrász-növendékeknek visszamenni a renaissance-hoz, vagy a görögökhöz, vagy még régebbi, az egészséges fejlődés csiráját magukban rejtő nagy művészi korszakokhoz és nem a ku-

bistákhoz, expresszionistákhoz, sőt talán még Manet iskolájához se. Ez utóbbiaknak nincs folytatása, amazoknak százféle is lehet. Epp így az új magyar íróra Krúdy és az említettek csak kártékonyan hathatnak, mert tőlük sincsen már új tovább előre, csak zuhanás, míg pl. Jókai, vagy Kemény Zsigmond tíz-húsz-féle irányba is terelheti az író; akár a realizmus termékeny lapályaira, akár a romantika holdfényes bérczeire; kifejlődhetik, megerősödhetnek benne Jókai hatása alatt az egészséges humor iránti érzék, vagy ellenkezőleg a melanchólia, a lírai szentimentalizmus is; ösztönzést kaphat tőle a történelmi rekonstrukciójára, vagy az egykorú élet eleven szemléletére; a hőskultuszra épp úgy, mint a tömegjelenetek plasztikus és színes ábrázolására. — Jókai ma is kincsébánya a kezdő íróknak, aminthogy Mikszáthon, Herczegon keresztül napjainkig egész újabb irodalmunk az ő napja érlelő hatása alatt termékenyült meg. Kiki a maga módján. Mert a hatásban, a tanulásban ez a fontos. A kezdő író úgy válassza meg mesterét és azt válassza ki a mesterben, amire neki magának van szüksége. Erős önkritikával ismerje meg egyéniségét, s azt fejlessze tovább. Ne a mester egyéniségét próbálja utánozni, hanem a művészi kifejezés, az alkotás eszközeit tanulja el tőle.

Azt hiszem: Bibónak van önálló, értékes egyénisége is, s ennek semmi köze sincs az említett stílmorantikusokhoz, de most megjelent elbeszélés-kötetében a második és harmadik ciklusba foglalt darabokhoz se. Ez az egyéniség a könyv első ciklusában, a magyar nép életéből vett képekben nyilvánul meg. Ez elbeszélésekben van a legtöbb „elbeszélés”, s ami legfontosabb, van bennük eredetiség, közvetlen, friss életszemlélet, ösztönös művészet, kár, hogy még nagyon is ösztönös, illetőleg csak ösztönös és a szerkezet hiánya nagyon is szembetűnik.

A kompozíció követelményét hangoztatva nem azt mondom, hogy az író előre szerkessze meg novellája vázát; fődolog, hogy a kész novellából kiéreződjék az organikus szerkezet, kerek, befejezett, élő legyen. Legyen eleje és vége; meginduljon, fejlődjék és szükségszerűséggel fejeződjék be a mese. A cselekmény, a jel-

lemzés, a helyzetrajz, leírás, színező képek mindmegannyi eszközök, melyekkel az író a novella külön kis világát megalkotja, hogy az a művészi élet egy önálló, szerves kis darabjaként hasson, éljen, melybe jól esik és könnyen lehesen beleélni magunkat. — A jól megkomponált, épkezláb novella lehet ugyan az ösztönös alkotó tehetség gyümölcse is, de ha az alkotó tehetség ösztöne ebben az irányban nem elég erős, úgy a tudatos művészetnek kell segítségül jönnie, s az írónak erős önkritikával kell műve hiányait megjavítani. — Leonardo azzal kezdi a Trattato della Pitturát: „Aki festeni akar, tanuljon először perspektivát“. Mi azt mondjuk: aki elbeszélő akar lenni, tanuljon meg komponálni, ha magától nem tudja. Nem elég az epikus hang, kell, hogy a műben egység legyen, hacsak hangulati egység is. — Bibó Lajos ezzel keveset törődik. Példák özönével tudnám bizonyítani, hogy sokszor ő maga, könnyelműen bontja meg műve hangulategységét. Nem vigyáz eléggé: mit hol mondjon el. — Alakjait nem tudja még elég biztos perspektívába állítani; azok sokszor mint ködképek imbolynak, nincsen sem határozott körvonaluk, sem élénk színfoltjuk: sem vonal, sem színperspektíva.

Mindezeket azonban elég könnyű megtanulni, ha valaki ügyel rá. Sokkal nehezebb, mint a laikus gondolja. Ellenben a művészi szokásnak egy nagyon erős eszköztéről mond le az író, ha nem törődik velök.

Azzal végezzük, amivel kezdtük: Bibó Lajos kétségtelenül nem közönséges tehetség, akinek azonban végképen le kellene hánynia magáról a felszedett maszkokat, s erős önkritikával kellene teljes hatású műalkotásokra fegyelmeznie a benne meglévő írói ösztönt. *Dóczy Jenő.*

Magyarország küzdelmes évei. Budapest László ily című könyve nem egyéb, mint második, újradolgozott kiadása annak a kitűnő munkának, mely *A megcsontított Magyarország* címen jelent meg először ezelőtt két évvel.

Mi van e könyvben? Azt mondhatnók: a magyar vagyonteltára. Benne van mindaz, amit magyar embernek ma elsősorban illik tudnia; számszerintí mérlege egykori és mai birtok- és vagyónállapotunknak anyagi és

szellemi téren egyaránt: mi volt a miénk a háború előtt, mi maradt meg nekünk a békekötés után, miként alakultak ennek folytán egykori erőviszonyaink, miként szomszédainké, melyik téren mi a kilátás, mire számíthatunk, mitől óvakodjunk, mit tegyünk. A föld; a nép; népesedés, közegészségügy; népességi és szociálpolitika; birtokviszonyok; mezőgazdasági termelés és állatlétszám; birtokreform, mezőgazdasági politika; bányászat; ipar; kereskedelem; árviszonyok; közlekedés; tőkeszervezet; az állam pénzügyei; a jóvátétel kérdése; egyház és iskola: e fejezet-címek alatt tart szemlét meleg szívvel, de hideg ésszel, tudós orvosként ezer meg ezer sebből vérző csonka országunk felett. Végül pedig az elszakított magyarság helyzetét, s az új szomszédok erőviszonyait ismerteti. Rideg, szomorú valóságot világít meg számunkra, melyet az utolsó magyar ember is érez ugyan, de csak tehetetlen elkeseredéssel érez. Mennyivel jobb pontosan tudni, ismerni minden bajunkat, s imitt-amott egy-egy biztató tünetet, az életerőnek egy-egy kétségtelen forrását is felfedezni, s látni, hol hogyan segíthetünk magunkon, hol követtünk el hibát a múltban, mitől óvakodjunk a jövőben.

Tele van a könyv ábrákkal, grafikai mellékletekkel, táblázatokkal, melyekre elég egyet pillantanunk, hogy felfogjuk az adatok és számok ezreiből leszűrt tanulságokat, megállapított tényeket. Van egy térkép egyebek közt a 151. lapon. Meg van rajta vonva a régi Magyarország határa köröskörül; e határon belül pedig semmi egyéb nincs feltüntetve, mint a megcsontított ország vasúthálózata, kipontozott mai határvonala, s e határvonalon kívül azon vasúti csomópontok, melyek felé a határral átvágott sínek futottak azelőtt akadálytalanul, ma vámsorompók alatt. Nos, e csomópontok köröskörül a határt követik, közel hozzá, szinte hozzátapadva, úgyhogy együttvéve a mai Csonka-ország térképi formáját mutatják; rajtuk belül pedig néhány kilométernyire egy-egy magányos vonal megy neki a... falnak. „A forgalmi csomópontokat — olvassuk a szövegben — határaink megállapításánál következetesen az új